

การจัดการความรู้การวิจัยและถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอน
ทอผ้าไหมเพื่อความต่อเนื่องในการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน
KNOWLEDGE MANAGEMENT IN RESEARCH AND TRANSFER OF PROCESSES FOR
DEVELOPING INMATES INTO SILK WEAVING INSTRUCTORS TO CONTINUITY IN
THE SILK WEAVING PROFESSION IN LAMPHUN PROVINCIAL PRISON

จันทรจิตร เขียรสิริ^{1*}, นรพรรณ โพธิพฤกษ์², ศิริลักษณ์ เชื้อนควบ³ และ ปลิดา สุขรื่องช้าง⁴
Junjit Thiensiri^{1*}, Naraphan Potipruek², Sirilak Khueankhuap³ and Palida Sukrongchang⁴

มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น 120 ถ.มหิดล ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50100 ประเทศไทย^{1,2}
ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ 339 หมู่ 12 ต.หนองควาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่ 50230 ประเทศไทย³
เรือนจำจังหวัดลำพูน 212 หมู่ 10 ถ.จามเทวี ต.ริมปิง อ.เมืองลำพูน จ.ลำพูน 51000 ประเทศไทย⁴
The Far Eastern University, 120 Mahidol Rd, Hai Ya Subdistrict, Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai 50100 Thailand^{1,2}
Queen Sirikit Sericulture Center (Chiang Mai), 339 Village No. 12, Nong Khwai Subdistrict, Hang Dong District,
Chiang Mai Province 50230 Thailand³
Lamphun Provincial Prison, 212 Village No. 10, Chamthewi Road, Rimping Subdistrict, Mueang Lamphun District,
Lamphun Province 51000 Thailand⁴

*Corresponding author E-mail: junjit@feu.edu

(Received: 12 Sep, 2024; Revised: 19 Dec, 2024; Accepted: 23 Dec, 2024)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน โดยมีจุดเริ่มต้นจากปัญหาการขาดการพัฒนาทักษะผู้ต้องขังที่มีความสามารถในการทอผ้าไหมอย่างเป็นระบบ ผู้ต้องขังที่มีทักษะพื้นฐานโดยไม่มีการถ่ายทอดความรู้ผู้ต้องขังรุ่นใหม่ ส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังที่มีความสามารถในการทอผ้าไหมลดลง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนทอผ้าไหม จำนวน 14 คน (2) ผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่ จำนวน 20 คน (3) ผู้ที่พัฒนาและฝึกทักษะการทอผ้าไหมและทักษะการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ต้องขัง จำนวน 3 คน และ (4) ผู้ควบคุมและดูแลผู้ต้องขัง ประกอบด้วยผู้บัญชาการและเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน ซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบบันทึกกิจกรรม และแบบทดสอบ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สามารถพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูนได้ จำนวน 12 คน ผ่านกระบวนการจัดการความรู้จากการวิจัยและถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาในเรือนจำจังหวัดลำพูน โดยองค์ความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการจัดการความรู้ ได้แก่ (1) กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง (2) แนวทางการพัฒนาความสามารถในการทอผ้าไหม (3) เอกสารประกอบการสอนการทอผ้าไหมยกดอก (4) คุณสมบัติของการเป็นครูสอนทอผ้าไหมที่ดี และ (5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งองค์ความรู้นี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบแนวทางการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ (1) เสริมสร้างทักษะการทอผ้าไหมยกดอก (2) เสริมสร้าง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชาเอกการจัดการธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ

² อาจารย์ สาขาวิชาธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ คณะบริหารธุรกิจ

³ นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

⁴ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ชำนาญงาน ฝ่ายฝึกวิชาชีพ ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง

ทักษะในการถ่ายทอดความรู้ และ (3) การฝึกสอนจริง โดยใช้รูปแบบการสอนแบบบรรยาย สาธิต และการปฏิบัติจริง หลังจากพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมครบทุกขั้นตอน พบว่าผู้ต้องขังที่เป็นครูสอนมีความชำนาญในการทอผ้าไหมเพิ่มขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญเพิ่มจาก 0.95 เป็น 3.56 เมื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน 7 ด้าน พบว่า ผู้ต้องขังที่เป็นครูสอนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทุกด้าน สำหรับผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่ มีค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมเพิ่มขึ้นจาก 0 เป็น 2.85 เมื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน 6 ด้าน พบว่า ผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทุกด้าน ทั้งนี้ผู้เรียนใหม่ชื่นชมครูสอนว่าเป็นครูที่ใจเย็น อดทน ใส่ใจ ผู้เรียน สอนเทคนิคการทอที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ: การจัดการความรู้จากงานวิจัย, การถ่ายทอดองค์ความรู้, การพัฒนาผู้ต้องขัง, การพัฒนาครูสอนทอผ้าไหม, เรือนจำจังหวัดลำพูน

ABSTRACT

This research aimed to develop inmates into silk weaving instructors in Lamphun Provincial Prison. It started from the problem of the lack of systematic development of silk weaving skills among inmates. The inmates with skills were released from prison but their knowledge was not transferred to the new generation of inmates. As a result, the number of prisoners with silk-weaving skills decreased. The research sample was divided into four groups: 1) 14 inmates who served as silk weaving teachers, 2) 20 inmates who were new learners, 3) three inmates responsible for training and developing both weaving skills and knowledge transfer methods and 4) supervisors and caregivers consisting of the commander and officers of Lamphun Provincial Prison, five persons in total. The participants were selected using the purposive sampling method. The research instruments included interviews, questionnaires, surveys, activity logs, and tests. The data was analyzed by using content analysis and descriptive statistics.

The research results found that 12 inmates were successfully trained as silk weaving instructors through the process of knowledge management from research and the transfer of development process in Lamphun Provincial Prison. The knowledge gained from the knowledge management process included: 1) a systematic and continuous process of developing inmates to become silk weaving instructors, 2) guidelines for developing silk weaving skills, 3) teaching materials for brocade silk weaving, 4) essential qualities of effective skill weaving instructors, and 5) success factors for developing inmates to become silk weaving instructors in prisons and correctional institutions. This knowledge was applied to design a guideline for knowledge transfer through actual practice and divided into three steps: 1) strengthening brocade silk weaving skills, 2) enhancing knowledge transfer skills, and 3) hands-on teaching practice using a combination of lectures, demonstrations, and practical activities. After completing all the steps of developing inmates to become silk weaving instructors, it was found that the inmates who were instructors had increased their skills in silk weaving, with the average score increasing from 0.95 to 3.56. In addition, evaluations across seven key aspects showed improvements in all areas. For inmates who were new learners, the level of their silk weaving skills had increased from an average of 0 to 2.85. The assessment of changes in six aspects found that there was an improvement in every area. Moreover, the new learners praised the instructors for being calm, patient, and caring, and the teaching techniques were easy to understand and apply in practice.

KEYWORDS: Knowledge Management in Research, Knowledge Transfer, Inmates Development, Development of Silk Weaving Instructors, Lamphun Provincial Prison

บทนำ

เรือนจำจังหวัดลำพูนมีการฝึกหลักในการควบคุมและพัฒนาผู้ต้องขังทั้งชายและหญิงที่กำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี โดยเน้นการปรับพฤติกรรมและฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ การฝึกวิชาชีพถือเป็นพันธกิจสำคัญที่ช่วยเตรียมผู้ต้องขังให้มีทักษะที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ และเป็นการแก้ไขพฤตินิสัยให้กลายเป็นคนดีที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

ณ วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2566 เรือนจำจังหวัดลำพูนมีผู้ต้องขังทั้งหมด 1,884 คน แบ่งเป็นผู้ต้องขังชาย 1,729 คน คิดเป็นร้อยละ 91.8 และผู้ต้องขังหญิง 155 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 สำหรับผู้ต้องขังหญิง ส่วนใหญ่ถูกคุมขังด้วยคดีอาชญากรรม จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 88.39 รองลงมาเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.45 คดีความผิดต่อชีวิต 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.94 และคดีอื่น ๆ เช่น คดีเช็ค ปาไม้ และต่างด้าว จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.23 ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดลำพูนได้รับการฝึกวิชาชีพหลากหลายสาขา ได้แก่ การเย็บผ้าและปักผ้า เสริมสวย เบเกอรี่ การประกอบอาหาร การรีดผ้า และการทอผ้าไหม (Lamphun Provincial Prison, 2023)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 เรือนจำจังหวัดลำพูนได้จัดตั้งกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม โดยมุ่งหวังที่จะให้ผู้ต้องขังมีโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการทอผ้าไหมยกดอก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดลำพูน ผ้าไหมยกดอกลำพูนมีความโดดเด่นด้วยเทคนิคยกลวดลายให้สูงขึ้นกว่าผืนผ้า สว่างลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำพูนที่เป็นลวดลายดอกไม้นั้น เช่น ลายดอกพิกุล ซึ่งได้รับความนิยมในการนำไปตัดเย็บเป็นชุดสำหรับสวมใส่ในงานพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานราชประเพณี เป็นต้น ทำให้จังหวัดลำพูนเป็นศูนย์กลางการทอผ้าไหมยกดอกของประเทศไทย การฝึกทักษะนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างรายได้ให้แก่ผู้ต้องขังในระหว่างที่ต้องโทษ แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ พร้อมเพิ่มโอกาสในการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ ซึ่งช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน (Thiensiri et al., 2021)

ที่ผ่านมา คณะวิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในเรือนจำจังหวัดลำพูนภายใต้โครงการขยายผลการพัฒนา

ความสามารถด้านการทอผ้าไหมจากทัศนสถานหญิงเชียงใหม่สู่เรือนจำจังหวัดลำพูน ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 ถึงสิงหาคม พ.ศ. 2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดลำพูนให้สามารถทอผ้าไหมได้ในทุกขั้นตอน ซึ่งผลการวิจัยทำให้ได้ผู้ต้องขังที่มีทักษะความสามารถทอผ้าไหมในทุกขั้นตอนและมีทักษะเพียงพอที่จะทอผ้าไหมที่มีคุณภาพ จำนวน 20 คน (Thiensiri et al., 2021) แต่เนื่องจากการขาดการพัฒนาให้ผู้ต้องขังเหล่านี้กลายเป็นครูผู้สอนทอผ้าไหมภายในเรือนจำ ทำให้ทักษะการทอผ้าไหมไม่ถูกถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง ผู้ต้องขังที่มีทักษะหลายคนพ้นโทษไปโดยไม่ได้นำทอต่อความรู้ให้กับผู้ต้องขังรุ่นใหม่ ส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังที่มีความสามารถในการทอผ้าไหมลดลง เหลือผู้ต้องขังที่ยังทอผ้าไหมได้เพียง 3 คน นอกจากนี้ปัญหาอื่น ๆ ที่พบได้แก่งบประมาณที่จำกัด ประกอบกับการพัฒนาผู้ต้องขังมีต้นทุนสูง โดยเฉพาะค่าตอบแทนวิทยากรจากภายนอกที่ต้องเข้ามาอบรมภายในเรือนจำ ซึ่งใช้เวลาในการสอนหลายวันและยังพบปัญหาความสับสนในวิธีการและเทคนิคการทอผ้า เนื่องจากวิทยากรแต่ละคนสอนเทคนิคการทอผ้าที่แตกต่างกัน รวมถึงการขาดครูสอนทอผ้าไหมจากภายในเรือนจำ ทำให้การฝึกทักษะไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

คณะวิจัยเล็งเห็นความจำเป็นที่เรือนจำจังหวัดลำพูนควรพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมที่มีความชำนาญในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ต้องขังใหม่ในกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จึงดำเนินงานวิจัยนี้ ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (National Research Council of Thailand (NRCT)) ดำเนินงานวิจัยระยะเวลา 12 เดือน ตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2567 (Thiensiri, Potipruet, Khueankhuap, & Sukrongchang, 2024)

ทั้งนี้แนวคิดการจัดการความรู้ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ได้พัฒนาจากมุมมองของนักวิชาการหลายท่าน (Intra, 2021; Sikkhajarn, Chothianthip, Maneephruet, Akkarapongpaiboon, & Jiamjan, 2019; Sriwarom, 2019) ซึ่งให้ความหมายว่าการจัดการความรู้หมายถึงกระบวนการเก็บความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล จัดเก็บให้เป็นระบบ พร้อมนำความรู้กลับมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์

สูงสุดต่อการพัฒนาองค์กร และนำแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้จากมุมมองของนักวิชาการ 2 คน ได้แก่ วิสิทธิ์ มะณี (Manee, 2016) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนและรวบรวมความรู้ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสกัดความรู้ การรวบรวม และการผนึกฝังความรู้ และพิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (Thepsumethanon, 2017) ที่เสนอให้เริ่มจากการสำรวจและการวางแผนความรู้ การพัฒนาความรู้ การถ่ายทอดความรู้และแบ่งปันความรู้ แนวคิดเหล่านี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบงานวิจัยเป็น 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการจัดการความรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้

แนวคิดการทอผ้าไหมยกดอกของทศวรรณ ธิมาคำ (Timakum, 2010) ได้สรุปกระบวนการทอผ้าไหมยกดอกออกเป็น 10 ขั้นตอน ในขณะที่สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย (Hariphunchai Hand-Woven Fabric Institute, n.d.) ได้ระบุถึงกระบวนการทอผ้ายกไว้ 8 ขั้นตอน ซึ่งโดยรวมแล้วมีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันเพียงไม่มีการออกแบบลายกราฟ งานวิจัยนี้จึงได้สรุปกระบวนการทอผ้าไหมยกดอกกล่าวนออกเป็น 10 ขั้นตอน สำหรับการพัฒนาทักษะการทอผ้าไหมของผู้ต้องขัง ดังนี้ 1) การกรอไหม (เส้นยืน) 2) การสาวไหม 3) การเข้าพันหวี 4) การเข้าหัวม้วน 5) การเก็บตะกอเขาเหยียบ 6) การเขียนลาย 7) การคัดลาย 8) การเก็บตะกอดอก 9) การกรอไหม (เส้นพุ่ง) และ 10) การทอผ้ายกดอก

นอกจากนี้คณะวิจัยได้ใช้แนวคิดการพัฒนาครูจากนักวิชาการหลายท่าน ได้แก่ ประเวศน์ มหารัตนสกุล (Maharatsakul, 2013) ซึ่งกล่าวว่าการพัฒนาครูแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินความจำเป็นในการฝึกอบรม การเลือกหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสม และการประเมินผลจากการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของครูในการปฏิบัติงาน สันติ บุญภิรมย์ (Bunpirom, 2014) ได้กล่าวว่าการพัฒนาครูควรเน้นการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมสำหรับการเป็นครู โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ และความพร้อมในการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพครูได้อย่างมีคุณภาพ ยนต์ ชุ่มจิต (Chumchit, 2015) ระบุว่า การพัฒนาครูควรครอบคลุมทุกด้าน ทั้งความรู้ ทักษะ

และคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ครูต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แก้ไขข้อด้อย และพัฒนาบุคลิกภาพให้มั่นคงถาวร และจันทรีจิตร เจริญศิริ และคนอื่น ๆ (Thiensiri et al., 2019) ได้กล่าวว่าการพัฒนาครูสอนทอผ้าไหมในทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ควรมุ่งเน้นการฝึกทักษะการทอผ้าไหมและการถ่ายทอดความรู้ โดยพัฒนาครูให้มีความชำนาญในทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการสอน นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้โดยมงคลชัย วิริยะพินิจ (Wiriyapinit, 2022) ได้เสนอปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ไว้ว่า 1) คุณลักษณะของผู้ถ่ายทอด ต้องมีความรู้และประสบการณ์ตรง มีความตั้งใจ รวมถึงมีความน่าเชื่อถือ และสามารถจัดการเนื้อหาที่จะถ่ายทอดได้ดี 2) ผู้รับการถ่ายทอด ควรมีความตั้งใจและความใฝ่รู้ พร้อมทั้งมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้ที่ถ่ายทอด รวมถึงมีความเชื่อมั่นต่อผู้ถ่ายทอด 3) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการถ่ายทอด เช่น ความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมและภาษา การมีเทคโนโลยีสนับสนุน บรรยากาศที่เป็นกันเอง เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งอนงค์ศิริ วิชาลัย (Vichalai, 2011) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในชุมชนและครอบครัว โดยความรู้จะถูกถ่ายทอดจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตร่วมกัน มีวิธีการถ่ายทอดหลัก 2 แบบ ได้แก่ 1) การสาธิต คือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เรียนเข้าใจและทำตามได้ และ 2) การปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงโดยฟังคำบรรยาย สังเกตการสาธิต และลงมือทำด้วยตนเอง ชักถามจนเกิดทักษะและความชำนาญ และมีงานวิจัยที่สนับสนุนแนวทางนี้ คือเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านโนนจังหวัดมหาสารคาม และกลุ่มทอผ้าไหมอำเภอบึงทองชัย จังหวัดนครราชสีมา (Sati, 2023; Todta, Jaiaodton, & Pilaboot, 2020) ซึ่งเน้นการถ่ายทอดผ่านการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริง ร่วมกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และการลองผิดลองถูก ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง

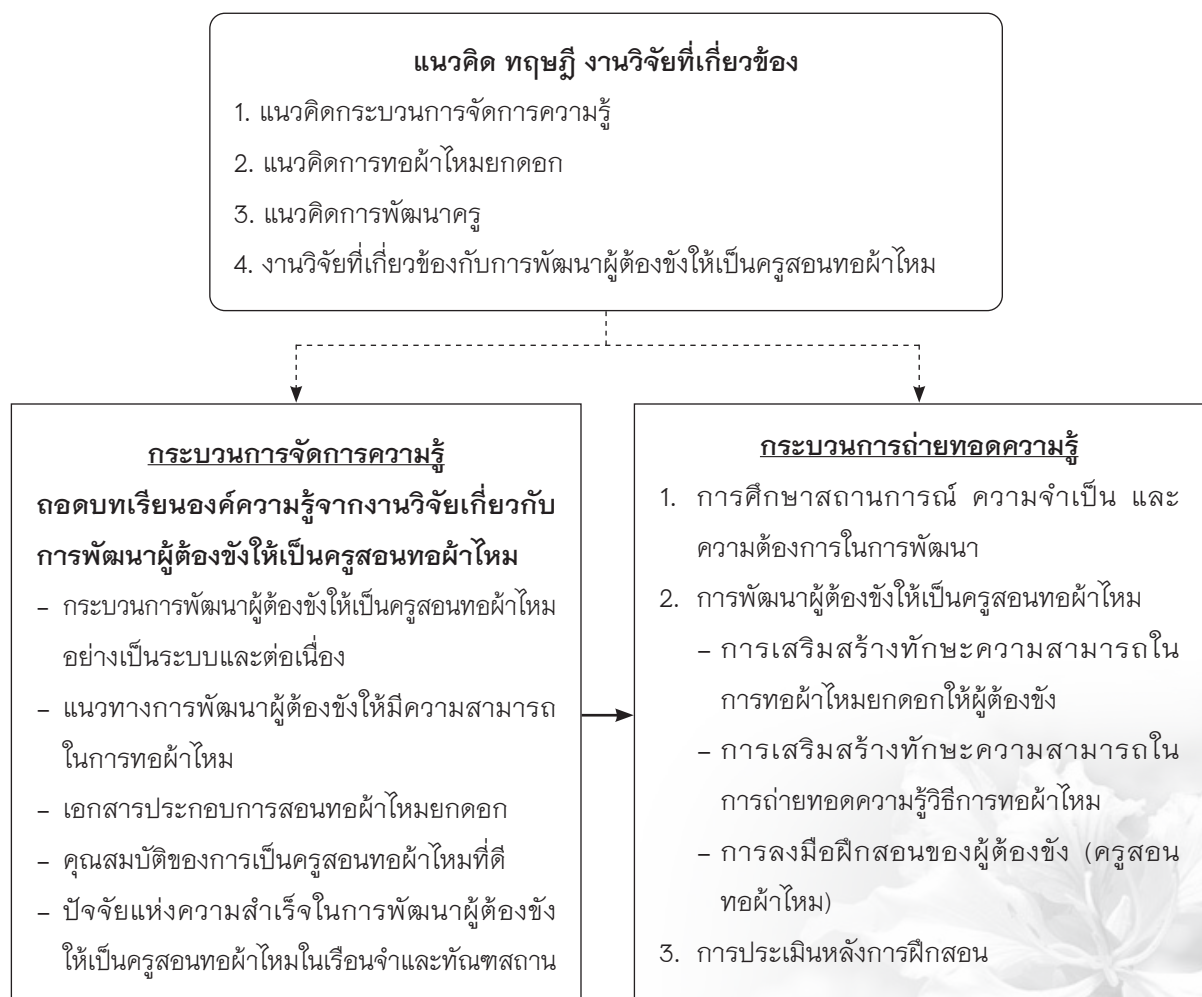
ในการเรียนรู้การทอผ้า แนวคิดเหล่านี้นำมาใช้กับงานวิจัย โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหม เริ่มจากการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม คัดเลือกและประเมินทักษะการทอผ้าไหมของผู้ต้องขังครูสอนทอผ้าไหม ศึกษาความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนา วางแผนการพัฒนา เสริมสร้างทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหม เสริมสร้างทักษะการถ่ายทอดความรู้ คัดเลือกผู้เรียนใหม่ วางแผนการสอนผู้เรียนใหม่ ลงมือฝึกสอน และประเมินหลังการฝึกสอน โดยให้ความสำคัญกับ 3 ปัจจัย ที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการถ่ายทอด และเน้นการใช้วิธีการถ่ายทอดทั้งการสาธิตและการปฏิบัติจริง เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีแนวคิด ทฤษฎี และองค์ความรู้จากงานวิจัยมาพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมผ่านกระบวนการจัดการความรู้ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากงานวิจัย และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยมีเป้าหมายของผลผลิต (Output) คือ มีผู้ต้องขังที่สามารถทำหน้าที่เป็นครูสอนทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขังใหม่ภายในเรือนจำ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยออกแบบการวิจัยเป็น 2 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการจัดการความรู้ที่ได้จากงานวิจัย และ 2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมยกดอกลำพูน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน จำนวน 14 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ทอผ้าไหม ความสนใจฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม และมีศักยภาพพัฒนาให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมต่อไป

กลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน จำนวน 20 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ต้องขังที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการวิจัยที่ผ่านมา เรื่องการขยายผลการพัฒนาความสามารถด้านการทอผ้าไหม จากทัศนสถานหญิงเชียงใหม่สู่เรือนจำจังหวัดลำพูนมาก่อน มีระยะโทษเหลือมากกว่า 1 ปี มีความสนใจในการทอผ้าไหม และสนใจเข้าร่วมฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในโครงการวิจัยนี้ โดยเป็นการคัดเลือกร่วมกันของเจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้ต้องขังที่เป็นครูสอนทอผ้าไหม (กลุ่มตัวอย่างที่ 1)

กลุ่มที่ 3 ผู้พัฒนาให้ผู้ต้องขังเป็นครูทั้งด้านทักษะการทอผ้าไหมและทักษะการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ 1) ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมยกดอก โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์และทักษะการทอผ้าไหมยกดอก และเคยสอนทอผ้าให้ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน จำนวน 1 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการรับรองมาตรฐานการทอผ้าไหมยกดอก โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้เชี่ยวชาญด้านมาตรฐานผ้าไหมยกดอกลำพูน จำนวน 1 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการถ่ายทอด โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและทักษะการถ่ายทอด จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 4 ผู้ควบคุมและดูแลผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ผู้บัญชาการและเจ้าหน้าที่ของเรือนจำจังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกตามดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งผู้ที่ได้รับเลือกมีบทบาทและหน้าที่โดยตรงในการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขัง

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 5 ประเภท ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ มี 2 ชุด โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมของผู้ต้องขังในกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนาความสามารถในการทอผ้าไหม สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) แยกเป็นขั้นตอน ได้แก่ การกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหรี และเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอลายเหียง การออกแบบและเขียนลายผ้าบนกระดาษกราฟ การคัดลาย การเก็บตะกอดอก และการทอผ้าบนกี่

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมทั้งก่อนและหลังการพัฒนาความสามารถในการทอผ้าไหมจากงานวิจัย สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) แยกเป็นขั้นตอน ได้แก่ การกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหรี และเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอลายเหียง การออกแบบและเขียนลายผ้าบนกระดาษกราฟ การคัดลาย การเก็บตะกอดอก และการทอผ้าบนกี่

ทั้งสองแบบสัมภาษณ์มีเกณฑ์การให้คะแนนระดับความชำนาญในการทอผ้าไหม ดังนี้ 0 คะแนน คือ ทำไม่ได้/ทำไม่เป็น 1 คะแนน คือ ทำได้ในระดับน้อยมาก ต้องมีคนคอยประกบสอนตลอด 2 คะแนน คือ ทำได้ในระดับน้อย ไม่ต้องมีคนคอยประกบสอนตลอด แต่แก้ไขเองยังไม่ได้ ต้องมีคนคอยให้คำแนะนำ 3 คะแนน คือ ทำได้ในระดับพอใช้ แก้ไขปัญหาเองได้บางเรื่อง บางเรื่องต้องมีคนคอยให้คำแนะนำ 4 คะแนน คือ ทำได้ในระดับดี แก้ไขปัญหา

และสอนคนอื่นได้บางเรื่อง 5 คะแนน คือ ทำได้ในระดับดีมาก แก้ไขปัญหาเองได้ และสามารถสอนคนอื่นได้

2. แบบสอบถาม มี 1 ชุด เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ในการทอผ้าของผู้ต้องขัง เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) และกลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามเขียนตอบแบบสอบถามไม่คล่องด้วยตนเอง ดังนั้นคณะวิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์และกรอกข้อมูลในแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

3. แบบสำรวจ มี 1 ชุด สร้างขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพความพร้อมและจำนวนที่เพียงพอของเครื่องมือ อุปกรณ์และวัสดุสำหรับใช้ฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ตรวจสอบร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหม ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) และเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดลำพูน ให้มีจำนวนเพียงพอและสภาพพร้อมใช้งาน

4. แบบบันทึกกิจกรรม มี 3 ชุด สร้างขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนการทอผ้าไหม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบบันทึกกิจกรรมชุดที่ 1 แบบบันทึกกิจกรรมเป็นการเก็บข้อมูลสำหรับการระดมสมอง (Brainstorm) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วันและเวลาดำเนินกิจกรรม สถานที่ ผู้เข้าร่วม เป้าหมายของกิจกรรม ลักษณะกิจกรรม ผลการดำเนินงาน บทเรียน และปัญหา/อุปสรรค

แบบบันทึกกิจกรรมชุดที่ 2 แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังร่วมโครงการวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) โดยการระดมสมองประเมินการเปลี่ยนแปลงใน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) ระดับทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหม 2) ระดับความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะการทอผ้าไหม 3) ความภาคภูมิใจในตัวเอง/การเห็นคุณค่าในตนเอง 4) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ต้องขัง 5) การตั้งเป้าหมายในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ 6) การมีสติและสมาธิ 7) กระบวนการคิด

แบบบันทึกกิจกรรมชุดที่ 3 แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังร่วมโครงการวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) โดยการระดมสมองประเมินการเปลี่ยนแปลงใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ระดับทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหม 2) ความภาคภูมิใจในตัวเอง/การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ต้องขัง 4) การตั้งเป้าหมายในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ 5) การมีสติและสมาธิ 6) กระบวนการคิด

5. แบบทดสอบ มี 2 ชุด เป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเส้นไหม ภาพรวมของกระบวนการทอผ้าไหม และมาตรฐานของผ้าไหมยกดอก วัดความรู้ก่อนและหลังการอบรม เครื่องมือนี้สร้างขึ้นร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหม และผู้เชี่ยวชาญด้านการรับรองมาตรฐานผ้าไหมยกดอก เพื่อให้มั่นใจว่าแบบทดสอบครอบคลุมประเด็นสำคัญที่ผู้ต้องขังควรรู้เกี่ยวกับการทอผ้าไหมยกดอก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบทดสอบชุดที่ 1 แบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ทดสอบเรื่องไหมไทย 5 ข้อ กระบวนการทอผ้า 5 ข้อ มาตรฐานตรานกยุงพระราชทาน 5 ข้อ และมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) 5 ข้อ

แบบทดสอบชุดที่ 2 แบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 12 ข้อ ทดสอบเรื่องไหมไทย 5 ข้อ กระบวนการทอผ้า 3 ข้อ และมาตรฐานตรานกยุงพระราชทาน 4 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

คณะวิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยเชิงลึกสำหรับการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบบันทึกกิจกรรม และแบบทดสอบ ทั้งนี้เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบคุณภาพอย่างละเอียดใน 4 ด้าน ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ความคงเส้นคงวา (Dependability) ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) และการยืนยันได้ (Confirmability) (Sutthichaimethi, 2023) โดยอ้างอิงและปรับปรุงจากเครื่องมือที่เคยใช้ในงานวิจัยที่คล้ายคลึงกันซึ่งคณะวิจัยเคยดำเนินการไว้ (Thiensiri et al., 2016; Thiensiri et al., 2019; Thiensiri et al., 2021) ครอบคลุมทั้งด้าน

การพัฒนาหลักสูตรการทอผ้าไหม การพัฒนาทักษะการทอผ้าไหม และการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหม อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างยังคงเป็นผู้ต้องขังเช่นเดิม แต่ได้ขยายขอบเขตการศึกษาเพิ่มเติมจากทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ไปยังเรือนจำจังหวัดลำพูน ในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัย คณะวิจัยได้พัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาทักษะและการถ่ายทอดความรู้ในวิชาชีพการทอผ้าไหม ดำเนินการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหม และเจ้าหน้าที่เรือนจำในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอเครื่องมือดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) พิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เครื่องมือนี้สามารถเก็บข้อมูลที่สอดคล้องและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กระบวนการจัดการความรู้ที่ได้จากงานวิจัยถอดบทเรียนองค์ความรู้จากงานวิจัย 3 เรื่อง ได้แก่ 1) งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่” (Thiensiri et al., 2016) 2) งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่” (Thiensiri et al., 2019) และ 3) งานวิจัยเรื่อง “การขยายผลการพัฒนาความสามารถด้านการทอผ้าไหมจากทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่สู่เรือนจำจังหวัดลำพูน” (Thiensiri et al., 2021)

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

2.1 ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันและความพร้อมของกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน

2.1.1 ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ต้องขัง

2.1.2 ศึกษาความต้องการของผู้ต้องขังในการพัฒนาให้เป็นครูสอนทอผ้าไหม โดยใช้วิธีการระดมสมองร่วมกับผู้ต้องขังที่มีศักยภาพพัฒนาให้เป็นครู

2.2 คัดเลือกและประเมินทักษะการทอผ้าไหมของผู้ต้องขังที่จะเป็นครูสอนทอผ้าไหม

2.2.1 คัดเลือกผู้ต้องขังจำนวน 14 คน เพื่อเป็นครูสอนทอผ้าไหม โดยใช้วิธีการระดมสมองร่วมกับเจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้ต้องขังในกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม

2.2.2 รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

2.2.3 ประเมินทักษะการทอผ้าไหมโดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อวัดระดับความชำนาญในการทอผ้าไหม

2.3 วางแผนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหม

2.3.1 ตรวจสอบความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้สำหรับการทอผ้าไหม

2.3.2 วางแผนการเสริมทักษะโดยใช้วิธีการระดมสมองร่วมกับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) และเจ้าหน้าที่ของเรือนจำ

2.4 เสริมสร้างทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม)

2.4.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการรับรองมาตรฐานการทอผ้าไหมยกดอก จำนวน 1 คน ให้ความรู้เรื่องเส้นไหมและมาตรฐานการทอผ้าไหม

2.4.2 ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน สอนการทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขัง ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.5 เสริมสร้างทักษะการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและทักษะการถ่ายทอด จำนวน 1 คน

2.6 คัดเลือกและศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลความสามารถในการทอผ้าไหม และความคาดหวังในวิชาชีพทอผ้าไหมของผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่

2.6.1 คัดเลือกผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการระดมสมองร่วมกับเจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้ต้องขังในกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม

2.6.2 รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

2.6.3 ประเมินทักษะการทอผ้าไหมโดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อวัดระดับความชำนาญในการทอผ้าไหม

2.7 วางแผนการสอนผู้เรียนใหม่โดยใช้วิธีการระดมสมองร่วมกับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม)

2.8 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ลงมือฝึกสอน การทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ทุกขั้นตอนของการทอผ้าไหมยกดอก

2.9 ประเมินหลังการฝึกสอน

2.9.1 ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ประเมินตนเองด้านทักษะการทอผ้าไหม

2.9.2 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ประเมินความสามารถในการทอผ้าไหมของตนเอง

2.9.3 ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ประเมินการสอนของครูสอนทอผ้าไหม

2.9.4 ประเมินการเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) และผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้การถอดเทปบทสนทนา โดยเริ่มจากการถอดเสียงจากเครื่องบันทึกออกมาเป็นเอกสารสนทนา จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปข้อมูลสำคัญจากเนื้อหาที่ได้มา โดยวิธีการเชิงพรรณนาอย่างเป็นระบบ และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาในการบรรยายคุณลักษณะของข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยของระดับความชำนาญในการทอผ้าไหม ดังนี้

1.00 – 1.50 ความชำนาญระดับน้อยที่สุด

1.51 – 2.50 ความชำนาญระดับน้อย

2.51 – 3.50 ความชำนาญระดับปานกลาง

3.51 – 4.50 ความชำนาญระดับมาก

4.51 – 5.00 ความชำนาญระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

คณะวิจัยได้ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากงานวิจัย 3 เรื่อง ได้แก่ 1) งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทาสถานหญิงเชียงใหม่” (Thiensiri et al., 2016) 2) งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทาสถานหญิงเชียงใหม่” (Thiensiri et al.,

2019) และ 3) งานวิจัยเรื่อง “การขยายผลการพัฒนาความสามารถด้านการทอผ้าไหมจากทาสถานหญิงเชียงใหม่สู่เรือนจำจังหวัดลำพูน” (Thiensiri et al., 2021) โดยได้นำมาประยุกต์ใช้ออกแบบเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมยกดอกลำพูนในกระบวนการวิจัยที่จะดำเนินการต่อไป โดยมีรายละเอียดการถอดบทเรียนและการนำไปใช้ ดังนี้

1) องค์ความรู้เรื่องกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสำรวจความสนใจในการทอผ้าของผู้ต้องขัง ขั้นที่ 2 การพัฒนาความสามารถเบื้องต้นในการทอผ้า ขั้นที่ 3 การฝึกฝนทักษะทอผ้าไหมให้เกิดความชำนาญ ขั้นที่ 4 การเสริมสร้างทักษะการถ่ายทอดความรู้ และขั้นที่ 5 การฝึกสอนทอผ้าไหม องค์ความรู้นี้นำไปประยุกต์ใช้ออกแบบเป็นแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในงานวิจัยนี้ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

2) องค์ความรู้เรื่องแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความสามารถในการทอผ้าไหมโดยใช้ “หลักสูตรการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม” ซึ่งครอบคลุมการเรียนการสอนอย่างครบถ้วน ตั้งแต่รูปแบบการสอน ระยะเวลาการฝึก สื่อการสอน วิธีการวัดและประเมินผล ตลอดจนขั้นตอนการสอนที่ละเอียดและเป็นระบบ เริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับเส้นไหมและมาตรฐานการทอผ้ายกดอก ฝึกทักษะการกรอไหม (เส้นยืน) การสาวไหม การเข้าพันหวี การเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอเขาเหยียบ การออกแบบและวาดลวดลาย การคัดลาย การเก็บตะกอเขาดอก การกรอเส้นพุ่ง และการทอผ้าบนกี่ องค์ความรู้นี้ใช้เป็นแนวทางการสอนทักษะการทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) และผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ใช้ฝึกสอนผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ต่อไป

3) องค์ความรู้เรื่องเอกสารประกอบการสอนการทอผ้าไหมยกดอก ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และขั้นตอนที่ชัดเจนในการทอผ้าไหมในแต่ละขั้นตอน องค์ความรู้นี้ใช้เป็นสื่อประกอบการสอนของครูสอนทอผ้าไหมและผู้เรียนใหม่

4) องค์ความรู้เรื่องคุณสมบัติของการเป็นครูสอนทอผ้าไหมที่ดี ซึ่งประกอบด้วยความรู้และทักษะในการทอผ้าไหม ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้จรรยาบรรณในวิชาชีพครู และบุคลิกภาพที่เหมาะสม องค์ความรู้นี้ช่วยให้ผู้ต้องขังที่เป็นครูสอนทอผ้าไหมตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง สิ่งที่ต้องพัฒนาสิ่งที่ควรปฏิบัติในฐานะของครู และได้สอดแทรกตลอดการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

5) องค์ความรู้เรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำและทัณฑสถาน ประกอบด้วย นโยบายของเรือนจำ/ทัณฑสถาน บทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมกลุ่มฝึกวิชาชีพทอผ้าไหม ความพร้อมของผู้ต้องขัง สถานที่จัดการเรียนการสอน รวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือสำหรับการฝึกทอผ้าไหม องค์ความรู้นี้นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมภายในเรือนจำ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของเรือนจำ และผู้ต้องขัง

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

สถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน พบว่า ที่ผ่านมารูปแบบการเรียนการสอนในการพัฒนาผู้ต้องขัง มี 2 รูปแบบ คือ 1) การสอนโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ/ปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้ และ 2) การสอนแบบพี่สอนน้อง ซึ่งผู้ต้องขังที่มีทักษะอยู่แล้วจะทำหน้าที่สาธิตและฝึกให้ผู้ต้องขังใหม่ ทั้งนี้ผู้ต้องขังรุ่นพี่เพียงจำนวน 2 คน คอยช่วยกันสอนในบางขั้นตอน ซึ่งได้แก่ การกรอไหม การสาวไหม การเข้าฟันหวีและเข้าหัวม้วน และการทอผ้าบนกี่ แต่ขั้นตอนที่สอนไม่ได้ คือ การเก็บตะกอลาเหยียบ การออกแบบและการเขียนลาย การคัดลาย และการเก็บตะกอดอก ปัญหาหลักของการสอนทอผ้าไหมในเรือนจำคือขาดความต่อเนื่องในการฝึกทักษะ โดยสาเหตุหลักมาจาก (1) ระยะเวลาการอบรมค่อนข้างสั้นเพียง 2 – 3 วัน ทำให้การฝึกทักษะไม่ต่อเนื่อง ในช่วงอบรมยังมีวิทยากรช่วยแก้ไขปัญหาก็ได้ แต่เมื่อผู้ต้องขังเจอปัญหาหลังจากนั้นไม่สามารถสอบถามวิทยากรได้ จึงต้องแก้ปัญหาตัวเอง ซึ่งอาจไม่ถูกต้อง (2) มีวิทยากร

มาสอนหลายคนและวิธีการสอนแตกต่างกัน ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความสับสน (3) จำนวนผู้ต้องขังที่เป็นรุ่นพี่ที่สอนมีน้อย เมื่อผู้ต้องขังรุ่นพี่มีงานเร่งด่วนจึงไม่มีเวลาสอนผู้ต้องขังรุ่นน้องอย่างเต็มที่

ความต้องการของผู้ต้องขังในการพัฒนาให้เป็นครูสอนทอผ้าไหม จากการระดมสมองพบว่า ผู้ต้องขังต้องการให้วิทยากรสอนทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เพื่อให้สามารถทำได้ครบทุกขั้นตอนของการทอผ้าไหม นอกจากนี้ ผู้ต้องขังยังต้องการให้มีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดการฝึกฝน และให้ผู้เรียนใหม่ทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน รวมถึงต้องการให้มีสื่อการสอนที่สนับสนุนการเรียนรู้

การคัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อเป็นครูสอนทอผ้าไหม มีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ต้องขังที่มีความสนใจในวิชาชีพนี้ และมีความมุ่งมั่นในการฝึกฝน มีประสบการณ์ทอผ้าไหม และมีศักยภาพพัฒนาให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมต่อไป โดยคัดเลือกผู้ต้องขังจำนวน 14 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36–40 ปี จำนวน 6 คน (ร้อยละ 42.86) สัญชาติไทย จำนวน 11 คน (ร้อยละ 78.57) และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาในจังหวัดลำพูน จำนวน 11 คน (ร้อยละ 78.57) โดยมาจากอำเภอลี้มากที่สุด จำนวน 4 คน รองลงมาคือ อำเภอป่าซาง 3 คน อำเภอบ้านธิ 2 คน อำเภอแม่ทาและอำเภอป่าซาง อำเภอละ 1 คน สถานะครอบครัวของผู้ต้องขังส่วนใหญ่คือมีคู่สมรสแต่ไม่ได้จดทะเบียน จำนวน 8 คน (ร้อยละ 57.14) การศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. จำนวน 5 คน (ร้อยละ 35.71) และอาชีพก่อนต้องโทษเป็นงานรับจ้างทั่วไป เช่น ทำสวน ก่อสร้าง คัดแยกขยะและกระเทียม เป็นต้น จำนวน 8 คน (ร้อยละ 57.14)

จากการประเมินประสบการณ์ในการทอผ้าของผู้ต้องขังก่อนเข้ามาในเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เคยทอผ้ามาก่อน จำนวน 13 คน (ร้อยละ 92.86) มีเพียง 1 คน ที่เคยทอผ้าซึ่งเป็นการทอที่เอว (การทอของชาวปกาเกอะญอ โดยใช้เครื่องทอขนาดเล็ก) และประสบการณ์ในการฝึกทอผ้าระหว่างอยู่ในเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เคยทอที่เอว มีเพียง 4 คน (ร้อยละ 28.57) ที่เคยฝึกทอที่เอว ขณะที่ประสบการณ์ในการทอผ้าฝ้าย

พบว่า มีเพียง 5 คน (ร้อยละ 35.71) ที่เคยทอผ้าฝ้าย โดยสามารถทำได้ในขั้นตอนการกรอ การสาว การเข้า พันหวี การเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอกเขาเหยียบ และการทอผ้า ส่วนประสบการณ์ในการทอผ้าไหมพบว่า มี 12 คน (ร้อยละ 85.71) ที่เคยทอผ้าไหม โดยมีประสบการณ์ ในการทอผ้าไหม 1-3 เดือน จำนวน 5 คน (ร้อยละ 41.67) ซึ่งสามารถทำได้ในขั้นตอนการกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหวี การเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอกเขาเหยียบ การออกแบบลายผ้าบนกระดาษกราฟ การคัดลาย การเก็บตะกอดอก และการทอผ้าบนกี่

การประเมินทักษะความชำนาญในการทอผ้าไหม ของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ก่อนเริ่มงานวิจัยนี้ พบว่า ขั้นตอนที่มีความชำนาญสูงสุด คือ การกรอไหม และการทอผ้าบนกี่ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 ซึ่งแสดงถึง ระดับความชำนาญน้อย ส่วนขั้นตอนอื่นๆ มีความชำนาญ น้อยที่สุด ได้แก่ การสาวไหม (ค่าเฉลี่ย 0.79) การเข้า พันหวีและเข้าหัวม้วน (ค่าเฉลี่ย 0.57) การออกแบบลาย บนกระดาษกราฟ (ค่าเฉลี่ย 0.36) การคัดลาย (ค่าเฉลี่ย 0.29) การเก็บตะกอกเขาเหยียบ (ค่าเฉลี่ย 0.21) และการเก็บตะกอดอก (ค่าเฉลี่ย 0.21) ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) เคยทำ มากที่สุดคือ การทอผ้าบนกี่ จำนวน 12 คน (ร้อยละ 85.71) รองลงมาคือ การกรอไหม จำนวน 10 คน (ร้อยละ 71.43) การสาวไหม จำนวน 5 คน (ร้อยละ 35.71) การเข้าพันหวี และเข้าหัวม้วน จำนวน 3 คน (ร้อยละ 21.43) การออกแบบ ลายบนกระดาษกราฟ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 14.29) และการเก็บตะกอกเขาเหยียบ การคัดลาย และการเก็บ ตะกอดอก จำนวน 1 คน (ร้อยละ 7.14)

การวางแผนพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอน ทอผ้าไหม เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบความพร้อมของ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าไหม โดยมี การตรวจสอบแต่ละขั้นตอน ดังนี้ (1) การกรอไหม ได้แก่ เส้นไหมยืน ระวัง และขาตั้งระวัง หลอดพลาสติก/ แป้นรองหลอด วงล้อ (โน) และกรรไกร (2) การสาวไหม ได้แก่ หลักรั้งหลอด เส้นยืนที่กรอเข้าหลอดแล้ว แป้นรองหลอด ม้าเดินด้าย ไม้กั้น (ไม้ดั่ว) ท่อเดินด้าย และเชือกนักรอบ (3) การเข้าพันหวี ได้แก่ พันหวี (เพิ่ม) ก๊อปปี้ ไม้ก๊อกรัก ไม้ชนิด ไม้แนบ เชือก และหลักเข้า

หัวม้วน (4) การเข้าหัวม้วน ได้แก่ ไม้หลาบ หัวม้วน หลักเข้าหัวม้วน ไม้ดั่ว ไม้แนบ ไม้เชียวใหม่ และก้านไม้กวาด (ก้านมะพร้าว) (5) การนำหัวม้วนขึ้นกี่ ได้แก่ กี่ทอผ้า หัวม้วนสำเร็จ เชือก และไม้เชียวใหม่ (6) การเก็บตะกอกเขาเหยียบ ได้แก่ ไม้ดั่ว ไม้ชนิด ท่ออะลูมิเนียม / ไม้หาบเขา ไม้ก้ามปู เชือกไนลอน เชือก ท่อเหล็ก ไม้รองท่อเหล็ก ผ้าพื้นสีเข้มติดกับเส้นยืน และกาว (7) การเขียนลายและ ออกแบบลวดลายบนกระดาษกราฟ ได้แก่ กระดาษกราฟ ดินสอ 2B ยางลบ และไม้บรรทัด (8) การกรอเส้นพุ่ง ได้แก่ เส้นไหม (พุ่ง) หลอดพลาสติกใหญ่/เล็ก ระวังและ ขาตั้งระวัง วงล้อ (โน) หลักรวมหลอด ลูกตุ้ม และกรรไกร (9) การคัดลาย ได้แก่ ลายผ้าที่ออกแบบในกระดาษกราฟ ไม้คัดลายหรือไม้ชนิดตั้ง ริมบั้น (สัดกับเส้นยืน) แวนขยาย (สำหรับคนมีปัญหาด้านสายตา) ไม้ชนิด และไม้บรรทัด (10) การเก็บตะกอดอก/การเก็บตะกอลาย ได้แก่ ไม้หลาบ ไม้แนบ ไม้เภา เชือกไนลอน กาว กรรไกร และท่ออะลูมิเนียม สำหรับรองไม้ตะกอดอก (11) การทอผ้าบนกี่ ได้แก่ กี่ทอผ้าแบบพื้นเมือง กระสวยสำหรับใส่เส้นไหมพุ่ง ไม้หาบ ไม้ชนิดใหญ่เอาไว้นับไขว้ ม้าไม้สำหรับเวลาถอด ไม้หลาบออก บันไดไม้ใช้เวลาดำหัวม้วน สะปัน (ไม้กระทบ) เหล็กมัดสะปัน ลูกกรอกเหล็ก ไม้รองโยงตะกอก ไม้เหยียบ 2 อัน และไม้รองเขาดอก

ผลการเสริมสร้างทักษะให้ผู้ต้องขัง (ครูสอน ทอผ้าไหม) มีความสามารถในการทอผ้ายกดอก เริ่มจาก การวางแผนพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหม แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การเสริมสร้างทักษะความสามารถใน การทอผ้าไหมยกดอกให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) เริ่มจาก การให้ความรู้เรื่องเส้นไหมและมาตรฐานการทอผ้าไหม ยกดอกโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการรับรองมาตรฐานการทอ ผ้าไหมของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ จากนั้นวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านจะอธิบายและสาธิต การทอผ้าไหมในแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขังทั้ง 14 คนฝึกปฏิบัติในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหวีและเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอกเขาเหยียบ การออกแบบลายบนกระดาษกราฟ การคัดลาย การเก็บตะกอก เขาดอก จนถึงการทอผ้าบนกี่ โดยทุกคนช่วยกันทำหัวม้วน ขึ้นมา 1 หัวม้วน สำหรับทอผ้ายกเล็ก ลายพิกุลดอกเล็ก

เชิงเทียน มีไม้เขาคอกจำนวน 9 ไม้ เส้นยืนใช้เส้นไหมจากโรงงานและเส้นพุ่งใช้เส้นไหมพื้นบ้าน ผลการวิจัยในขั้นที่ 1 พบว่า จากการอธิบายมาตรฐานที่เป็นกรรรับรองผ้าที่ทอว่ามีคุณภาพ ได้แก่ 1) มาตรฐานตราขนของพระราชทาน และ 2) มาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) มีการทดสอบความรู้ก่อนและหลังอบรม โดยใช้แบบทดสอบชุดที่ 1 แบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ ผู้ต้องขังทั้งหมด 14 คน (ร้อยละ 100) มีคะแนนหลังอบรมเพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม คือ 14.14 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังอบรม คือ 17.71 คะแนน ใช้เวลาในการอบรม 1 วัน

สำหรับการเสริมสร้างทักษะการกรอไหม (เส้นยืน) ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ฝึกกรอไหม (เส้นยืน) คนละ 2-3 หลอดใหญ่ โดยต้องใช้เส้นยืนทั้งหมด 40 หลอด สำหรับขึ้นหัวม้วน 1 หัว ใช้เส้นไหม 1 กิโลกรัม (20 ใจ) ซึ่งต้องกรอไหมใส่หลอดใหญ่ 40 หลอด มีผู้ต้องขัง 14 คน จึงแบ่งฝึกคนละ 2-3 หลอด (40 หลอด / 14 คน = 2.86 หลอด) ใช้เส้นไหม 1 ใจต่อการกรอไหม 2 หลอด ใช้เวลาฝึก 11 วัน ซึ่งมากกว่าแผนที่กำหนดไว้เนื่องจากเส้นไหมมีปัญหาต้องแก้ไข

การเสริมสร้างทักษะการสาวไหม ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ฝึกเดินสาวไหม การแบ่งจำนวนรอบฝึกเดินสาวไหมเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสฝึก คือ การขึ้นหัวม้วน 1 หัว ต้องเดินสาวไหม 50 รอบ มีผู้ต้องขัง 14 คน จึงแบ่งฝึกคนละ 3-4 รอบ (50 รอบ/14 คน = 3.57 รอบ) ใช้เวลาฝึก 2 วัน

การเสริมสร้างทักษะการเข้าพันหรี ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ฝึกสอดเส้นไหมเข้าช่องพันหรี เพื่อทำเส้นยืน โดยแบ่งการฝึกให้ผู้ต้องขังทำคนละ 3-4 มัดตามจำนวนมัดเส้นไหมที่ใช้ขึ้นรอบจากการสาวไหมในขั้นตอนก่อน ซึ่งมีทั้งหมด 50 มัด ใช้เวลาฝึก 3 วัน

การเสริมสร้างทักษะการเข้าหัวม้วน ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ช่วยกันจัดเรียงเส้นไหมให้ตรงตามช่องพันหรีและม้วนเส้นยืนเข้าหัวม้วน ใช้เวลาฝึก 2 วัน

การเสริมสร้างทักษะการเก็บตะกอกเขาเหยียบ ประชาชนชาวบ้านบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขังฝึกการเก็บตะกอกเขาเหยียบ โดยแบ่งฝึกทำคนละ 11-12 นิ้ว จากความยาวของไม้เขาเหยียบ ซึ่ง 1 ไม้ มีความยาวเท่ากับ 41 นิ้ว รวมความยาวไม้เขาเหยียบ 4 ไม้ เท่ากับ 164 นิ้ว ใช้เวลาฝึก 18 วัน

การเสริมสร้างทักษะการออกแบบและการเขียนลายผ่านกระดาษกราฟ ประชาชนชาวบ้านบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขังฝึกออกแบบลายผ้าและจัดประกวดผลงาน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความสวยงามและความสร้างสรรค์ มีผลงานเข้าประกวดทั้งหมด 14 ผลงาน ใช้เวลาฝึก 15 วัน

การเสริมสร้างทักษะการกรอเส้นพุ่ง ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ฝึกกรอเส้นพุ่ง คนละ 5 หลอดเล็ก ใช้เวลาฝึก 3 วัน

การเสริมสร้างทักษะการคัดลาย ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) จับคู่ฝึกคัดลาย โดยผู้ต้องขังทั้ง 7 คู่ แบ่งฝึกคัดลายไม้เขาคอก คนละ 1-2 ไม้ จากลายดอกพิกลเล็กที่มีจำนวน 9 ไม้ ใช้เวลาฝึก 14 วัน

การเสริมสร้างทักษะการเก็บตะกอกเขาคอก ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ฝึกเก็บตะกอกเขาคอกตามที่คัดลายไว้ ใช้เวลาฝึก 7 วัน

การเสริมสร้างทักษะการทอผ้าบนกี่ ประชาชนชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมบรรยายและสาธิต พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ฝึกทอผ้าบนกี่ โดยแต่ละคนทอไป - กลับ 2 รอบ และได้ทอลายคนละ 2 ดอก ใช้เวลาฝึก 11 วัน

รวมระยะเวลาเสริมสร้างทักษะความสามารถในการทอผ้าไหมยกดอกให้กับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ทั้งหมด 87 วัน โดยไม่นับรวมวันหยุดและวันนักขัตฤกษ์ แต่ละวันใช้เวลาในการฝึก 4 ชั่วโมง แบ่งเป็นช่วงเช้าเวลา 9:00 - 11:30 น. และช่วงบ่ายเวลา 13:00 - 14:30 น.

ขั้นที่ 2 การเสริมสร้างทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้วิธีการทอผ้าไหมให้กับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) วิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายทอดเริ่มจาก

การฝึกให้ผู้ต้องขังแนะนำตนเองและวิเคราะห์บุคลิกภาพของตนเอง เพื่อทำความเข้าใจว่าผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะที่แตกต่างกัน จึงควรสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน วิทยากรได้แนะนำเทคนิค 3 ข้อ สำหรับการเตรียมตัวก่อนเป็นครูสอนทอผ้าไหม ได้แก่ 1) สอนอย่างมีประเด็น จัดเรียงประเด็นที่จะสอนให้เป็นลำดับที่เข้าใจง่าย 2) เห็นภาพ ใช้การอธิบายพร้อมสาธิตและยกตัวอย่างให้ผู้เรียนเห็นภาพชัดเจน และ 3) ตั้งเป้าหมายการสอน ระบุวัตถุประสงค์ของการสอนและดำเนินการสอนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้วิทยากรยังได้แนะนำลำดับการสอน 3 ขั้นตอน สำหรับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ได้แก่ 1) ขั้นนำ ให้ครูแนะนำตัวและสร้างความสนใจในเนื้อหาที่จะสอน โดยอธิบายความสำคัญของขั้นตอนการทอผ้าที่จะสอน 2) ขั้นสอน แนะนำวัสดุและอุปกรณ์บอกเล่าและอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ให้เสร็จก่อนโดยยังไม่ลงมือทำ เพื่อให้ผู้เรียนมีสมาธิกับการฟัง จากนั้นจึงสาธิตและให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ และ 3) ขั้นสรุป ร่วมทบทวนประเด็นสำคัญที่ได้สอนไปกับผู้เรียน

ในการฝึกถ่ายทอดความรู้ วิทยากรได้แบ่งผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ออกเป็นกลุ่มละ 2-3 คน และให้เลือกขั้นตอนการทอผ้าที่ตนเองถนัด เพื่อนำมาทดสอบการถ่ายทอดความรู้ตามลำดับทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป เพื่อเตรียมความพร้อมในการลงมือฝึกสอนจริงของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม)

ขั้นที่ 3 การลงมือฝึกสอนจริงโดยผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) เริ่มจากการคัดเลือกผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากความสนใจและต้องการเรียนรู้การทอผ้าไหม รวมถึงระยะเวลาคุมขังที่เหลือในเรือนจำไม่น้อยกว่า 1 ปี ได้ผู้เรียนใหม่จำนวน 20 คน จากการสอบถามพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เคยทอผ้ามาก่อน จำนวน 19 คน (ร้อยละ 95) มีเพียง 1 คน (ร้อยละ 5) ที่เคยทอผ้าฝ้ายจากการเรียนรู้กับหน่วยงานราชการที่ส่งเสริมในหมู่บ้าน ระยะเวลา 1 เดือน และทุกคนไม่เคยทอผ้าไหมมาก่อน จากนั้นได้มีการประชุมวางแผนเตรียมการสอนผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) วางแผนกำหนดรายชื่อผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ในแต่ละขั้นตอน โดยแบ่งการสอนออกเป็น 11 ขั้นตอน ให้ผู้สอนแต่ละคน

สอนในขั้นตอนที่ตนเองเชี่ยวชาญ การฝึกสอนการทอผ้า ยกดอกครั้งนี้ใช้เส้นยืนจากฝ้ายและเส้นพุ่งจากเส้นไหมพื้นบ้าน โดยมีการปรับเปลี่ยนมาใช้เส้นยืนเป็นฝ้าย เพื่อให้การฝึกสอนของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) เป็นไปอย่างราบรื่นและไม่ซับซ้อนจนเกินไป และการเรียนรู้ของผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) สามารถเข้าใจและฝึกฝนได้ง่ายขึ้น ลดความยุ่งยากและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ในระหว่างการฝึก แบ่งผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ทั้งหมด 20 คน เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน เรียนในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ หยุดวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) จะฝึกทำตั้งแต่เริ่มต้นการกรอเส้นยืนเพื่อทำหัวม้วนจำนวน 2 หัว โดยลายฝ้ายยกดอกที่เรียนเป็นลายประยุกต์จากลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ซึ่งมีไม้เขาคอกจำนวน 12 ไม้ การลำดับเนื้อหาการสอนเริ่มจากความรู้เรื่องเส้นไหมและมาตรฐานฝ้ายยกดอก การกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหวีและการเข้าหัวม้วน การเก็บตะกอกเขาเหยียบ การเขียนลายและออกแบบลายผ้าบนกระดาษกราฟ การคัดลาย การเก็บตะกอกเขาดอก และการทอผ้าบนกี่รูปแบบการสอนของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) คือ การบรรยาย สาธิต และให้ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ลงมือปฏิบัติตามทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะอย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

ผลการลงมือฝึกสอนของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) เรื่องเส้นไหมและมาตรฐานการทอผ้า เริ่มต้นด้วยการให้ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ทำแบบทดสอบชุดที่ 2 ก่อนเริ่มเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย จำนวน 12 ข้อ เพื่อประเมินความรู้เบื้องต้น หลังจากนั้นผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ได้อธิบายเกี่ยวกับเส้นไหมโดยใช้สื่อคลิปวิดีโอเพื่อเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วยคลิปที่อธิบายวงจรการเลี้ยงหนอนไหม วิธีการสาวไหมออกจากรังไหม การสาวไหมด้วยเครื่องอุตสาหกรรมจากโรงงาน และกระบวนการผลิตผ้าไหม ตั้งแต่การกรอไหมจนถึงการทอผ้าบนกี่ การใช้คลิปวิดีโอเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้นและมองเห็นภาพกระบวนการทั้งหมดชัดเจน ทำให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาได้ดีขึ้น จากนั้นผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ได้แนะนำการอ่านฉลากบนห่อเส้นไหมของโรงงาน พร้อมอธิบายมาตรฐานตรานกยูงพระราชทาน

โดยใช้สื่อการสอนจากแผ่นพับของกรมหม่อนไหม และให้ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ดูผ้าไหมของเรือนจำที่ได้รับมาตรฐานตรานกยูงเป็นตัวอย่าง เมื่อสอนเสร็จแล้วได้ให้ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ทำแบบทดสอบหลังเรียนซึ่งเป็นชุดเดิม ผลพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอยู่ที่ 8.05 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 10.85 คะแนน ใช้เวลาฝึกสอนในส่วนนี้ทั้งหมด 1 วัน และการฝึกสอนในแต่ละขั้นตอน ดำเนินการโดยการอธิบาย สาธิต และให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ฝึกการกรอเส้นยืน 4 วัน ฝึกเดินสาวเส้นยืน 4 วัน ฝึกการเข้าพันหวีและเข้าหัวม้วน 8 วัน ฝึกการเก็บตะกอกเขาเหยียบ 14 วัน ฝึกการเขียนลาย และออกแบบลายบนกระดาษกราฟ 7 วัน ฝึกการคัดลาย

8 วัน ฝึกการเก็บตะกอกเขาดอก 10 วัน ฝึกการกรอเส้นพุ่ง 1 วัน ฝึกการทอผ้าบนกี่ทอ 10 วัน รวมระยะเวลาการฝึกสอนผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ทั้งหมด 67 วัน

หลังจากพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมครบทั้ง 3 ขั้นตอนแล้ว ได้ดำเนินการประเมินผลหลังการฝึกสอนโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่เป็นครูให้ทำการประเมินตนเองโดยวัดระดับความชำนาญในการทอผ้าไหม ซึ่งกระบวนการประเมินนี้ได้ดำเนินการเป็นระยะ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกสอน นอกจากนี้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนใหม่ได้ประเมินตนเองในลักษณะเดียวกัน ทั้งก่อนและหลังการฝึกสอน ผลการประเมินได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกสอน และของผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ทั้งก่อนและหลังการฝึกสอน

ขั้นตอน/กระบวนการผลิตผ้าไหม	ค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญ (แปลความ)				
	ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม)			ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่)	
	ก่อน	ระหว่าง	หลัง	ก่อน	หลัง
การกรอไหม	2.50 (น้อย)	3.85 (มาก)	4.36 (มาก)	0 (น้อยที่สุด)	3.10 (ปานกลาง)
การสาวไหม	0.79 (น้อยที่สุด)	2.38 (น้อย)	3.00 (ปานกลาง)	0 (น้อยที่สุด)	3.10 (ปานกลาง)
การเข้าพันหวีและเข้าหัวม้วน	0.57 (น้อยที่สุด)	2.46 (น้อย)	3.27 (ปานกลาง)	0 (น้อยที่สุด)	2.65 (ปานกลาง)
การเก็บตะกอกเขาเหยียบ	0.21 (น้อยที่สุด)	2.69 (ปานกลาง)	3.55 (มาก)	0 (น้อยที่สุด)	2.65 (ปานกลาง)
การออกแบบและเขียนลายบนกระดาษกราฟ	0.36 (น้อยที่สุด)	2.46 (น้อย)	3.18 (ปานกลาง)	0 (น้อยที่สุด)	2.90 (ปานกลาง)
การคัดลาย	0.29 (น้อยที่สุด)	2.31 (น้อย)	3.09 (ปานกลาง)	0 (น้อยที่สุด)	2.80 (ปานกลาง)

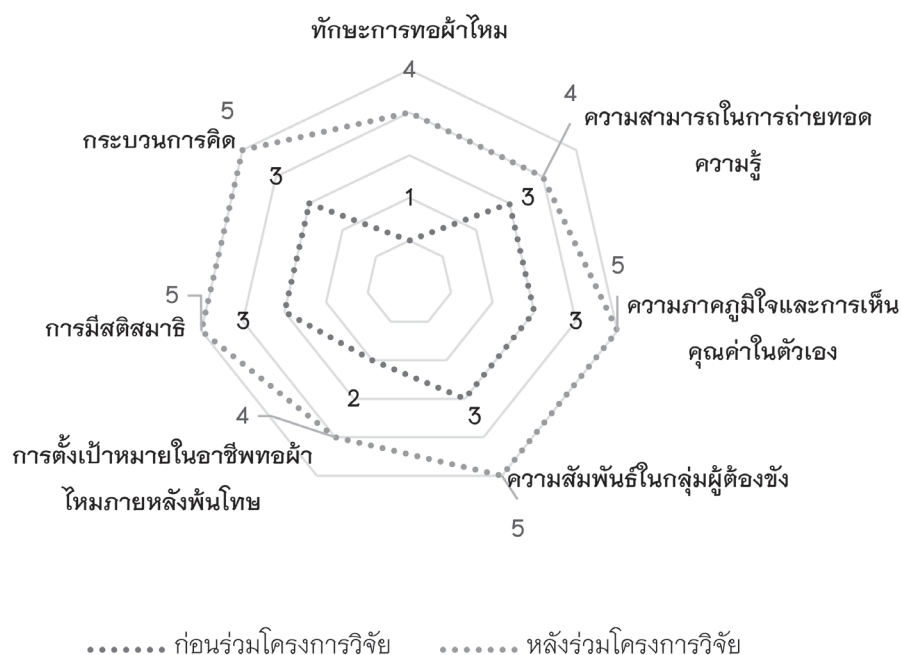
ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน/กระบวนการ ผลิตผ้าไหม	ค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญ (แปลความ)				
	ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม)			ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่)	
	ก่อน	ระหว่าง	หลัง	ก่อน	หลัง
การเก็บตะกวดอก	0.36 (น้อยที่สุด)	2.69 (ปานกลาง)	3.36 (ปานกลาง)	0 (น้อยที่สุด)	2.90 (ปานกลาง)
การทอ	2.50 (น้อย)	3.62 (มาก)	4.64 (มากที่สุด)	0 (น้อยที่สุด)	2.70 (ปานกลาง)
ค่าเฉลี่ยรวม	0.95 (น้อยที่สุด)	2.81 (ปานกลาง)	3.56 (มาก)	0 (น้อยที่สุด)	2.85 (ปานกลาง)

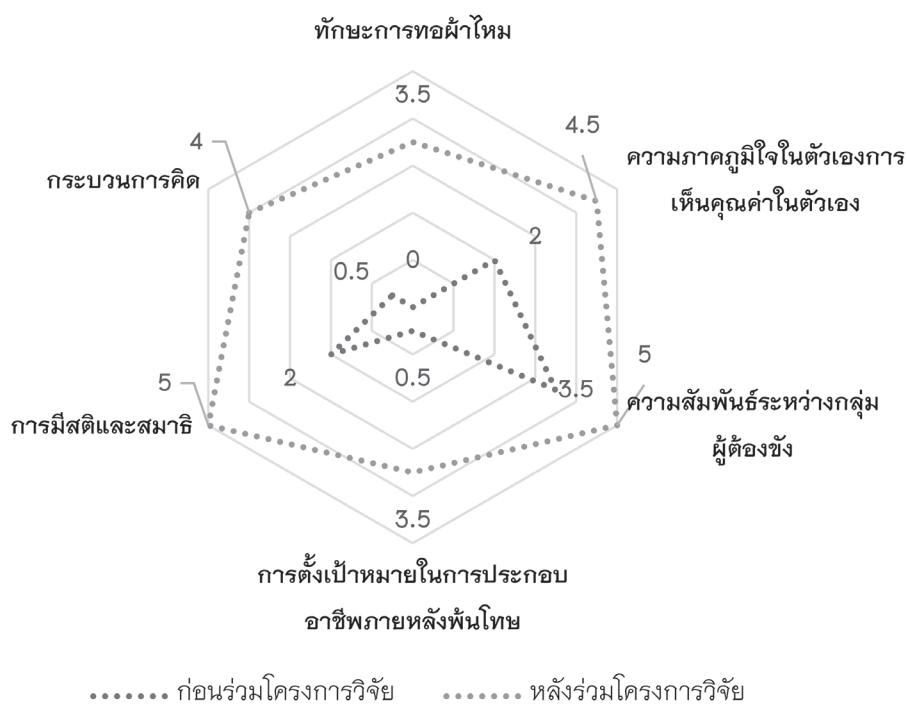
จากตารางที่ 1 ระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ก่อนเริ่มงานวิจัยนี้ (ก่อนการเสริมทักษะโดยปราชญ์ชาวบ้าน) มีค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญเท่ากับ 0.95 ซึ่งอยู่ในระดับความชำนาญน้อยที่สุด ระหว่างการพัฒนาหลังจากได้รับการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านแล้ว พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญเพิ่มขึ้นเป็น 2.81 ซึ่งอยู่ในระดับความชำนาญปานกลาง และหลังจากผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ได้ฝึกสอนผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) แล้ว ค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญเพิ่มขึ้นเป็น 3.56 ซึ่งอยู่ในระดับความชำนาญมาก นอกจากนี้ผลการประเมินระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมของผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ซึ่งได้มีการประเมินตนเองเป็นระยะ ทั้งก่อนและหลังการฝึกสอน พบว่า ระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมของผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ก่อนเริ่มงานวิจัยนี้ (ก่อนครูฝึกสอนทอผ้าไหม) มีค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญเท่ากับ 0 ซึ่งไม่มีความสามารถในการทอผ้าไหมเลย หลังจากได้เรียนรู้จากการฝึกสอนจากผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) แล้ว ระดับความชำนาญของผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) เพิ่มขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความชำนาญเท่ากับ 2.85 ซึ่งอยู่ในระดับความชำนาญปานกลาง

ผลประเมินการสอนโดยการระดมสมองของผู้เรียนต่อผู้สอน ซึ่งผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ชื่นชมผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ว่าเป็นครูที่เป็นกันเอง สอนอย่างใจเย็น มีความอดทน ใส่ใจผู้เรียน และคอยสอบถามอยู่เสมอ ผู้เรียนรู้สึกว่าการสอนนั้นเข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ดังนี้ ต้องการให้ครูวางแผนการสอนให้มีทิศทางเดียวกันเพื่อป้องกันความสับสนของผู้เรียน ต้องการให้ครูดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิด หนึ่งประกบขณะฝึกเพื่อสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้ทันที ต้องการให้ครูศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อการสอนที่แม่นยำและสามารถสอนเทคนิคการทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับผู้ต้องขังใช้การระดมสมองให้กลุ่มผู้ต้องขังประเมินตนเอง โดยให้คะแนน 0 – 5 ซึ่งผลการประเมินของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ใน 7 ประเด็น ได้จากแบบบันทึกกิจกรรมชุดที่ 2 พบว่า ทุกประเด็นผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังผลการประเมินที่แสดงไว้ในภาพที่ 2 และผลการประเมินของผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ใน 6 ประเด็น ได้จากแบบบันทึกกิจกรรมชุดที่ 3 พบว่า ทุกประเด็นผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ดังผลการประเมินที่แสดงไว้ในภาพที่ 3

ภาพที่ 2 คะแนนประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) ก่อนและหลังร่วมโครงการวิจัย

ภาพที่ 3 คะแนนประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ก่อนและหลังร่วมโครงการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยนี้ สามารถพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน ได้จำนวน 12 คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด 14 คน โดยการพัฒนาแบ่งเป็น 2 กระบวนการหลัก ได้แก่ การจัดการความรู้จากการวิจัยและการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดการความรู้ที่ถอดบทเรียนจากงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า องค์ความรู้หลักที่ได้ประกอบด้วย 1) กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2) แนวทางการพัฒนาความสามารถในการทอผ้าไหม 3) เอกสารประกอบการสอนการทอผ้าไหมยกดอก 4) คุณสมบัติของการเป็นครูสอนทอผ้าไหมที่ดี และ 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยได้นำองค์ความรู้เหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบแนวทางการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมยกดอกลำพูนจากการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง พบว่า สถานการณ์ของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมก่อนเริ่มทำงานวิจัย มีรูปแบบการเรียนการสอนการทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูนที่ผ่านมาแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) สอนโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชาวบ้าน และ 2) สอนแบบพี่สอนน้อง โดยมีผู้ต้องขังรุ่นพี่จำนวน 2 คน ช่วยสอนในบางขั้นตอน ปัญหาหลักที่พบคือการขาดความต่อเนื่องในการฝึกทักษะ เนื่องจากระยะเวลาการอบรมที่สั้น การสอนที่แตกต่างกันของวิทยากรหลายคน และจำนวนผู้ต้องขังที่เป็นผู้สอนมีน้อย ไม่มีเวลาสอนผู้เรียนใหม่อย่างเต็มที่ สำหรับความต้องการในการพัฒนาเป็นครูสอนทอผ้าไหม ผู้ต้องขังต้องการให้วิทยากรสอนทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นถึงขั้นตอนสุดท้าย มีการกำกับดูแลใกล้ชิด และต้องการให้ทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน พร้อมทั้งมีสื่อการสอนสนับสนุนการเรียนรู้ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อเป็นครูสอนทอผ้าไหมใช้เกณฑ์จากความสนใจในวิชาชีพ ความมุ่งมั่น ประสิทธิภาพ และศักยภาพ โดยคัดเลือกผู้ต้องขังจำนวน 14 คน ซึ่งส่วนใหญ่

ไม่เคยทอผ้ามาก่อน แต่ได้รับการฝึกทอผ้าไหมในเรือนจำ การวางแผนพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เสริมสร้างทักษะทอผ้าไหมยกดอก 2) เสริมสร้างทักษะในการถ่ายทอดความรู้ และ 3) ฝึกสอนจริง ระยะเวลาในการฝึกทั้งหมด 87 วัน การเสริมสร้างทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้วิธีการทอผ้าไหม โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป ในการฝึกสอนจริง คัดเลือกผู้ต้องขัง (ผู้เรียนใหม่) ที่มีความสนใจในการทอผ้าไหมและมีระยะเวลาคุมขังเหลือไม่น้อยกว่า 1 ปี ได้ผู้เรียนใหม่จำนวน 20 คน โดยจัดกลุ่มการสอนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน และให้ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) แต่ละคน สอนในขั้นตอนที่ตนเชี่ยวชาญ รูปแบบการสอนคือการบรรยายสาธิต และให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วน ผลการฝึกสอนของผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) พบว่า ระดับความชำนาญในการทอผ้าไหมของทั้งผู้สอนและผู้เรียนใหม่เพิ่มขึ้น แสดงถึงพัฒนาการในทักษะการทอผ้าไหมและการสอนที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน 7 ประเด็นกับครูสอนทอผ้าไหมและใน 6 ประเด็นกับผู้เรียนใหม่ ซึ่งพบว่าทุกประเด็นมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น

การอภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน ซึ่งดำเนินการผ่านกระบวนการจัดการความรู้จากงานวิจัยและถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมเพื่อความต่อเนื่องในการฝึกวิชาชีพทอผ้าไหมในเรือนจำจังหวัดลำพูน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

ในกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความสามารถในการทอผ้าไหมดำเนินการโดยเชิญวิทยากรและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในการทอผ้าไหมเข้ามาถ่ายทอดความรู้ ผ่านการอธิบายและสาธิตในแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขังได้ฝึกปฏิบัติจริงในทุกกระบวนการของการทอผ้าไหม กระบวนการนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ปริษฐ์ สาติ (Sati, 2023) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในกลุ่มทอผ้าฝ้ายที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าหรือบุคคลทั่วไป ใช้วิธีการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริงควบคู่กัน ซึ่งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

การวิจัยนี้ได้ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากงานวิจัยก่อนหน้า เพื่อนำมาจัดทำเอกสารประกอบการสอนการทอผ้าไหมยกดอก ซึ่งได้รวบรวมรายละเอียดของวัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนการทอผ้าไหมอย่างชัดเจน ซึ่งเอกสารดังกล่าวสามารถใช้เป็นสื่อประกอบการสอนสำหรับครูผู้สอนและผู้เรียนใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่มองว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการเก็บความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล จัดเก็บให้เป็นระบบ พร้อมนำความรู้กลับมาใช้ (Intra, 2021; Sikkhajarn et al., 2019; Sriwarom, 2019) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มทอผ้าบ้านช้างเคื่อง (Jankeaw, Narata, Nakayan, & Somboonchai, 2023) และการจัดการความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกรณีผ้าขึ้นน้ำอ่าง จังหวัดอุดรธานี (Chantaeng, 2021) ที่ได้เน้นถึงความสำคัญของการจัดเก็บภูมิปัญญาในรูปแบบที่เป็นระบบ โดยหากไม่มีการบันทึกและถ่ายทอดอย่างเป็นขั้นตอน ความรู้และทักษะที่สำคัญนี้อาจสูญหายไปได้ ผู้วิจัยยังเสนอว่าการรวมกลุ่มเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์และการส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นย้ำการบันทึกข้อมูลในรูปแบบเอกสารเพื่อนำไปศึกษาและสืบสานต่อไปได้

องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของการเป็นครูสอนทอผ้าไหมที่ดีควรประกอบด้วยความรู้และทักษะเชิงลึกในงานทอผ้าไหม รวมถึงความเชี่ยวชาญที่ได้จากประสบการณ์ในการฝึกฝน ตามแนวคิดการพัฒนาครูควรมีคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ครูต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Chumchit, 2015) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวัชรพงษ์ ชุมดวง (Chumduang, 2024) ที่ศึกษาการสร้างสรรคงานช่างศิลป์และการยกระดับคุณค่าของช่างศิลป์ท้องถิ่นในจังหวัดสุโขทัยอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้พบว่าพลังในการสร้างสรรค์ผลงานของช่างศิลป์

ท้องถิ่นนั้นเกิดจากสองปัจจัยหลัก คือ การสะสมความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานอย่างต่อเนื่อง และความปรารถนาที่จะพัฒนาผลงานเก่าให้มีความสวยงามและประณีตยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับบทบาทของครูสอนทอผ้าไหมที่ต้องมีการสั่งสมประสบการณ์และความมุ่งมั่นในการพัฒนางานของตนเพื่อถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้เรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำและทัณฑสถาน ประกอบด้วยหลายปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการ ได้แก่ นโยบายของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาและฝึกอบรม บทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมกลุ่มฝึกวิชาชีพ ความพร้อมของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการ รวมถึงสถานที่และอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการฝึกทอผ้าไหม ปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้ผู้ต้องขังจำนวน 12 คน ผ่านการฝึกฝนจนเป็นครูสอนทอผ้าไหมได้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้ เช่น การย้ายเรือนจำ การพักโทษ เป็นต้น ทำให้ผู้ต้องขัง 2 คน ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนาครูสอนทอผ้าไหมภายในเรือนจำจังหวัดลำพูน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการถ่ายทอด (Wiryapinit, 2022) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของปนัดดา สัพโส (Suppaso, 2016) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยหลักในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพบว่าการถ่ายทอดความรู้มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิธีการถ่ายทอด บุคคลที่เกี่ยวข้อง สื่อและการประชาสัมพันธ์ การจัดการความรู้ที่เหมาะสม สถานที่ฝึกอบรมที่มีความพร้อม และงบประมาณที่เพียงพอ ทั้งนี้ ปัจจัยเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ดีในการพัฒนาชุมชน

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในงานวิจัยนี้

เริ่มต้นจากการศึกษาสถานการณ์และวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาของผู้ต้องขัง เพื่อส่งเสริมให้กลายเป็นครูสอนทอผ้าไหมภายในเรือนจำจังหวัดลำพูน ปัญหาที่พบคือ

ผู้ต้องขังที่มีทักษะการทอผ้าไหมยังขาดการพัฒนาเพื่อเป็นครูที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีการวางแผนเสริมทักษะความเชี่ยวชาญในการทอผ้าไหมยกดอกและพัฒนาความสามารถในการสอนหลังจากนั้นมีการฝึกปฏิบัติจริงโดยเน้นการสาธิตและการลงมือปฏิบัติในทุกขั้นตอน ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของประภายทิพย์ พิชัย, ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, นเรศ ชันระวี, ธรรมณศฤณ อินทนาม, และสุทธิพงษ์ สุทธิลักษณ์กุล (Pichai, Intanam, Kantaree, Intanam, & Soottilakmuneekool, 2023) ที่ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นทิวมาจากดาวแบบเจ้าเมืองอุบลราชธานี โดยเริ่มจากการระบุปัญหาการขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาทอผ้า การวางแผนถ่ายทอดความรู้มี 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรู้ผ่านการสาธิตและการปฏิบัติจริง โดยผู้สอนจะอธิบายและสาธิตทุกขั้นตอน ก่อนให้ผู้เรียนได้ลงมือทำด้วยตนเอง และ 2) การบันทึกขั้นตอนการทอผ้าไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบดิจิทัล เพื่อการอนุรักษ์และการถ่ายทอดต่อไปในอนาคต

กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะและความเชี่ยวชาญในการทอผ้าไหมยกดอกให้แก่ผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนทอผ้าไหม โดยใช้วิทยากรและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาถ่ายทอดความรู้ ผ่านการอธิบายสาธิต และฝึกปฏิบัติจริงในแต่ละขั้นตอนของการทอผ้าไหม วิธีการนี้ไม่เพียงเป็นการพัฒนาทักษะการทอผ้าไหมของผู้ต้องขัง แต่ยังเสริมสร้างทักษะการสอนให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ต้องขังใหม่ โดยเน้นการสอนแบบปฏิบัติจริงในรูปแบบ “พี่สอนน้อง” ซึ่งมีการฝึกฝนและลงมือทำจริงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้ต้องขังใหม่ชื่นชมว่าครูสอนทอผ้าไหมมีความเป็นกันเอง ใจเย็น ใส่ใจ และเทคนิคการสอนเข้าใจง่าย นำไปใช้ได้จริง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของปริชต์ สาทิ (Sati, 2023) ที่กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านโนน จังหวัดมหาสารคาม โดยเน้นการถ่ายทอดผ่านการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนเกิด

ความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงในการเรียนรู้การทอผ้า นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอรณิชา ทศตา, สุกัญญา ใจอดทน, และศิริกาญจนา พิลาบุด (Todta, Jaiaodton, & Pilaboot, 2020) ที่พบว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมที่อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ใช้วิธีการสาธิตและปฏิบัติจริงร่วมกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และการลองผิดลองถูก เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบพลวัต (Dynamic Learning) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความสามารถและสร้างนวัตกรรมใหม่ในการทอผ้าไหม นอกจากนี้วิธีการถ่ายทอดแบบ “พี่สอนน้อง” ยังคล้ายคลึงกับแนวทางที่พบในงานวิจัยของนิตยา สิคง (Srikong, 2020) ที่ศึกษากลุ่มทอผ้าฝ้ายคุญยศิลป์บ้านเนินธัมมัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งใช้การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่ไปยังรุ่นน้องโดยการทำงานร่วมกัน ทำให้การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพและสืบสานต่อไปอย่างยั่งยืน สุดท้ายในแนวคิดนี้ อัจฉราพร จั้วสุภา, สุเทพ การุณย์สัจจร, และปทุมทิพย์ มานโคกสูง (Ngiwsupa, Karunlanjakorn, & Mankhoksung, 2017) ได้เสนอแนะว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควรกำหนดขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจน เพื่อให้การประเมินผลการเรียนรู้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยต้องระบุชัดเจนถึงขั้นตอนการสาธิตและปฏิบัติจริง เช่น อุปกรณ์ที่ใช้และตัวชี้วัดความสำเร็จในการถ่ายทอด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจความสนใจในการทอผ้าของผู้ต้องขัง 2) การพัฒนาความสามารถเบื้องต้นในการทอผ้า 3) การฝึกฝนทักษะทอผ้าไหมให้เกิดความชำนาญ 4) การเสริมสร้างทักษะการถ่ายทอดความรู้ และ 5) การฝึกสอนทอผ้าไหม โดยกระบวนการเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนทอผ้าไหมในเรือนจำหรือทัณฑสถานอื่น ๆ หรือใช้กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นครูสอนนี้กับวิชาชีพอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกเรือนจำได้

2. การเสริมสร้างทักษะการทอผ้าไหมยกดอก ให้แก่ผู้ต้องขัง (ครูสอนทอผ้าไหม) โดยการฝึกตั้งแต่ การให้ความรู้เกี่ยวกับเส้นไหมและมาตรฐานการทอผ้ายกดอก จากนั้นจึงฝึกทักษะต่าง ๆ ตามลำดับ ได้แก่ การกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหรีและการเข้าม้วน การเก็บตะกอล เขาเหยียบ การออกแบบและวาดลวดลาย การคัดลาย การเก็บตะกอดอก การกรอเส้นพุ่ง และการทอผ้าบนกี่ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของการทอผ้าไหม ในแต่ละขั้นตอน ซึ่งความผิดพลาดในขั้นตอนต้นอาจ ไม่เห็นผลในทันที แต่จะส่งผลกระทบต่อการทำงานในขั้นตอน ต่อไป โดยลำดับเนื้อหาการฝึกนี้สามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการทอผ้าไหม ยกดอกให้แก่ผู้สนใจได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้เรียนจะได้รับการฝึกอบรมครบทุกขั้นตอน ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียน จะสามารถทำเองได้ทุกขั้นตอนของการทอผ้าไหม โดย ส่วนใหญ่จะแบ่งหน้าที่กันทำในแต่ละขั้นตอนที่ตนเองถนัด ประจำในแต่ละขั้นตอน

3. การวิจัยนี้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ด้วย กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยผสานความร่วมมือ จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การวางแผนจนถึง การประเมินผล ภาคส่วนสำคัญประกอบด้วยผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขัง หน่วยงานพันธมิตรใน อุตสาหกรรมทอผ้าไหม เช่น ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น รวมถึงผู้ประกอบการและ

ปราชญ์ท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญการทอผ้าไหม กระบวนการ ทำงานเริ่มจากการสร้างความคุ้นเคย ค้นหาปัญหาและ แนวทางแก้ไขร่วมกับผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาวิธีที่ตอบสนอง ต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายโดยแท้จริง การจัดตั้ง ทีมนักวิจัยและเครือข่ายความร่วมมือ ตลอดจนการเตรียม อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เมื่อดำเนินการวิจัย กระบวนการ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การออกแบบ แผนงานที่เหมาะสมและตอบโจทย์ ขั้นตอนสุดท้าย คือการติดตามและประเมินผล โดยให้ทุกภาคส่วนร่วม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและร่วมจัดเวทีนำเสนอ ผลการวิจัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันเป็นการผลักดัน ให้เกิดการพัฒนอย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากทักษะการทอผ้าไหมยกดอกที่ผู้ต้องขังได้รับ และสามารถฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในระหว่างที่อยู่ใน เรือนจำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ จังหวัดลำพูน ควรศึกษาต่อไปว่าผู้ต้องขังได้นำทักษะนี้ ไปใช้ในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษหรือไม่ เพื่อประเมิน ความยั่งยืนและประสิทธิผลในระยะยาวของกระบวนการ พัฒนาทักษะและการฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของผู้ต้องขังหลังจาก กลับคืนสู่สังคม

เอกสารอ้างอิง

- Bunpirom, S. (2014). *Self actualization for teacher*. Bangkok: Triple Education. [In Thai]
- Chantaeng, D. (2021). Intellectual cultural heritage-related knowledge management through the community participation: A case study of Phasin Nam-Ang, Uttaradit Province. *The Liberal Arts Journal*, 4(1), 50–86. [In Thai]
- Chumchit, Y. (2015). *Self actualization for teachers*. (6th ed.). Bangkok: Odeonstore. [In Thai]
- Chumduang, W. (2024). Creating artistic work and the power of creativity to enhance value sustainable local artisans In Sukhothai Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 9(2), 267–278. [In Thai]
- Hariphunchai Hand-Woven Fabric Institute. (n.d.). *Lamphun woven cloth*. Lamphun: Lamphun Provincial Administrative Organization. [In Thai]
- Intra, C. (2021). The effects of knowledge management in the office of the permanent secretary for defense. *The Journal of Development Administration Research*, 11(2), 275 – 286. [In Thai]

- Jankeaw, B., Narata, P., Nakayan, P., & Somboonchai, R. (2023). Local wisdom of natural dyed handwoven cotton fabric for conservation of Chang Kerng village weaving group, Bantan sub district, Hod district, Chiang Mai Province. In *18th National and International Conference on Humanities and Social Sciences (2/2023)* (pp. 1–12). September 25, 2023. Thailand: Valaya Alongkorn Rajabhat University. [In Thai]
- Lamphun Provincial Prison. (2023). *Inmates statistics report for the day, March 31, 2023*. Lamphun: Lamphun Provincial Prison. [In Thai]
- Maharatsakul, P. (2013). *Human resource management*. Bangkok: Panyachondist. [In Thai]
- Manee, W. (2016). KnowledgeManagement. *MBU EducationJournal*, 4(2), 144–145. [In Thai]
- Ngiswupa, A., Karunlanjakorn, S., & Mankhoksung, P. (2017). Guidelines of transferring local wisdom of the silk weaving group in Nong Khae Village, Tongkhob Sub–District, Khoksisuphan District, Sakon Nakhon Province to the new generation. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 14(64), 95–102. [In Thai]
- Pichai, P., Intanam, N., Kantaree, N., Intanam, T., & Soottilakmuneekool, S. (2023). Transferring processes of wisdom in Phasin Thiw Mook Jok Dao Weaving based on the Ubon Ratchathani city court style. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 21(3), 1–19. [In Thai]
- Sati, P. (2023). *Knowledge management on local wisdom: A case study of Ban Non Cotton Weaving Group, Tambon Kham Pom, Amphoe Wapi Pathum, Maha Sarakham Province*. (Master's thesis, Political Science (Politics and Government), Mahasarakham University). [In Thai]
- Sikkhajarn, S., Chothianthip, T., Maneephruet, W., Akkarapongpaiboon, T., & Jiamjan, J. (2019). A revisit of concepts of knowledge management in organizations. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 1(1), 13–25. [In Thai]
- Srikong, N. (2020). *Knowledge management of brocade weaving group. Arts and crafts center in Ban Noen Thammarang Nakhonsithammarat*. (Master thesis, Education (Art Education), Srinakharinwirot University). [In Thai]
- Sriwarom, K. (2019). The concept of knowledge management. *Journal of Association of Professional Development of Educational Administration of Thailand (JAPDEAT)*, 1(4), 41 – 49. [In Thai]
- Suppaso, P. (2016). *Guidelines for imparting local wisdom knowledge to promote careers of local communities in Chaiyaphum Province*. (Master thesis, Education in Nonformal and Informal Educational Administration, Sukhothai Thammathirat Open University). [In Thai]
- Sutthichaimethi, P. (2023). *Mixed research methodology in social sciences: Practical techniques*. (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Samlada Co., Ltd. [In Thai]
- Thepsumethanon, P. (2017). Knowledge management. *Rajapark Journal*, 11(23), 83–84. [In Thai]
- Thiensiri, J., Jongruaysap, S., Sakrangkun, B., Kaweera, S., Potipruet, N., Duangjai, N., ... Chumjai, A. (2019). *Guidelines for the development of prisoners to be Thai silk weaving instructors with participation model of Chiang Mai Women Correctional Institution*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]

- Thiensiri, J., Potipruek, N., Khueankhuap, S., & Sukrongchang, P. (2024). *Knowledge management in research and transfer of the process of developing inmates to become silk weaving instructors for continuity in the practice of silk weaving profession in Lamphun Provincial Prison*. Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT). [In Thai]
- Thiensiri, J., Potipruek, N., Tanyuwatthana, T., Nootet, M., Kanthayawong, P., Thasuwan, S., ... Tapanya, T. (2021). *The expansion of the development of Thai silk weaving ability from Chiang Mai Women Correctional Institution to Lamphun Provincial Prison*. Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT). [In Thai]
- Thiensiri, J., Thiamthong, A., Kaweera, S., Potipruek, N., Tuisap, A., Sonsud, N., ... Sritrakul, W. (2016). *Thai silk weaving vocational curriculum development for Chiang Mai Women Correctional Institution*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]
- Timakum, T. (2010). *Knowledge management of Lanna local wisdom concerning Pha Yok Lamphun Weaving*. (Master Thesis, Arts Program in Information Studies, Chiang Mai University). [In Thai]
- Todta, O., Jaiaodton, S., & Pilaboot, S. (2020). The Transfer of local wisdom on silk weaving Pakthongchai District, Nakhon Ratcasima Province. *Academy Journal of Northern*, 7(1), 88–99. [In Thai]
- Vichalai, A. (2011). *Learning resources and local wisdom*. Chaingmai: Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University. [In Thai]
- Wiriapinit, M. (2022). *Reflections on knowledge management from 'challenges'*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]